

จมูกไม่ได้กลิ่น

ผศ.นพ.ประยุทธ์ ตันสุริยวงศ์
ภาควิชาโสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา
Faculty of Medicine Siriraj Hospital
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

การรับกลิ่นนับเป็นประสาทสัมผัสพิเศษที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ แม้แต่ในสิ่งมีชีวิตชั้นต่ำการรับกลิ่นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการหาอาหาร ป้องกันอันตราย หรือแม้แต่การสืบเผ่าพันธุ์ ความสำคัญของการรับกลิ่นจะน้อยลงในสิ่งมีชีวิตที่มีวิวัฒนาการสูงขึ้นและมีประสาทสัมผัสพิเศษอื่น ๆ พัฒนามากขึ้น เช่น การได้ยินและการมองเห็น แต่การรับกลิ่นก็ยังคงมีความสำคัญสำหรับมนุษย์ อีกทั้งยังมีพฤติกรรมของมนุษย์หลายอย่างที่คาดว่าอาจมีผลมาจากการรับกลิ่น การรับกลิ่นและการรับรสเป็นประสาทสัมผัสพิเศษที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เนื่องจากมนุษย์เรานำการรับกลิ่นไปร่วมแปลเป็นความรู้สึกของการรับรสด้วย เช่น เมื่อเราเป็นหวัดจมูกไม่ค่อยได้กลิ่น เราจะรู้สึกว่ารสชาติอาหารไม่อร่อย ทั้งที่การรับรสของเรายังปกติดี ผู้ป่วยที่มีปัญหาการรับกลิ่นได้น้อยลง นอกจากจะทำให้ความพึงพอใจในรสชาติของอาหาร และกลิ่นหอมของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวน้อยลงแล้ว ยังอาจทำให้ขาดสัญญาณเตือนภัยในการดำรงชีวิต เช่น อันตรายจากการเกิดแก๊สรั่ว หรือการกินอาหารบูดเน่า

ปัญหาการรับกลิ่นได้น้อยลงมีสาเหตุใหญ่ ๆ 3 ประการ คือ อุบัติเหตุทางศีรษะ การติดเชื้อไวรัสจากการเป็นหวัด และโรคทางช่องโพรงจมูกและไซนัส สาเหตุจากสองประการแรก จะทำให้เกิดการสูญเสียการรับกลิ่นแบบปลายประสาทเสื่อม สาเหตุที่สาม จะเป็นแบบช่องจมูกอุดตัน นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ ที่พบได้บ้าง เช่น การสูดรับสารพิษอย่างรุนแรง โรคทางระบบประสาท และโรคพันธุกรรมบางอย่าง โรคทางเมตาบอลิซึม เช่น เบาหวาน ภาวะต่อมธัยรอยด์ทำงานน้อยกว่าปกติ นอกจากนี้อาจเป็นการเสื่อมสภาพของประสาทรับกลิ่นไปตามอายุอีกด้วย

การสูญเสียการรับกลิ่นจากอุบัติเหตุทางศีรษะ มักเกิดจากการกระทบที่รุนแรงทางด้านหน้าหรือท้ายทอย ทำให้เกิดการกระชากอย่างรุนแรงของประสาทรับกลิ่นที่ผ่านลงมาในช่องจมูก นอกจากนี้หากมีการแตกหักของกระดูกบริเวณรอบ ๆ ประสาทรับกลิ่น ก็อาจทำให้ปลายประสาทขาดได้ ผู้ป่วยไม่จำเป็นต้องสลบ ก็อาจรู้สึกทันทีว่ามีการสูญเสียการดมกลิ่นอย่างฉับพลันหรือทราบภายหลังอุบัติเหตุไม่นานนักเมื่อเริ่มรู้สึกว่าได้กลิ่น ส่วนการสูญเสียการรับกลิ่นจากการติดเชื้อไวรัสหวัดจะเป็นพร้อม ๆ การเป็นหวัด อาจเป็นการเป็นหวัดที่รุนแรงหรือเป็นนาน ระหว่างที่เป็นหวัดนั้นผู้ป่วยไม่ได้กลิ่นและเมื่ออาการหวัดหายไปแล้วผู้ป่วยก็ยังคงไม่ได้กลิ่น การสูญเสียการรับกลิ่นจากทั้งสองกรณีจะมีโอกาสกลับมาปกติได้เอง โดยเฉพาะในช่วง 6 เดือนแรก ยังไม่พบว่า

การรักษาไตจะช่วยในการกลับมาของการรับกลิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าปลายประสาทมีการถูกทำลายไปมากน้อยเพียงใด

สำหรับการสูญเสียการรับกลิ่นจากการอุดตันของช่องจมูกบริเวณรับกลิ่นในโพรงจมูกจะทำให้กลิ่นไม่สามารถขึ้นไปกระตุ้นปลายประสาทรับกลิ่นได้ อาจเป็นจากการอักเสบของโพรงจมูกจากภูมิแพ้หรือไซนัสอักเสบ ซึ่งทำให้เยื่อช่องโพรงจมูกบวมหรือริดสีดวงจมูก และเนื้องอกของช่องจมูกและโพรงไซนัสที่อุดตันบริเวณรับกลิ่น ผู้ป่วยกลุ่มนี้มักมีอาการทางจมูกอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น อาการคัดจมูก น้ำมูกไหลหรืออาการอื่น ๆ ของโรคนั้น ๆ อาการไม่ได้กลิ่นจะเป็นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป อาจมีบางครั้งได้กลิ่นดีและแยลงสลับกันไปมาขึ้นอยู่กับอาการคัดจมูก การสูญเสียการรับกลิ่นจากสาเหตุนี้สามารถทำการรักษาได้ดี โดยทำการรักษาโรคที่เป็นต้นเหตุให้ช่องโพรงจมูกบวมและอุดตัน ทั้งโดยการใส่ยาและวิธีผ่าตัด ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรคที่เป็นสาเหตุ นั้น ๆ

ผู้ป่วยที่จมูกไม่ได้กลิ่นจึงควรมาพบแพทย์เพื่อซักประวัติ ตรวจช่องโพรงจมูกและไซนัสและประเมินสมรรถภาพการรับกลิ่น เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและทำการรักษาให้ถูกต้อง ปัจจุบันการตรวจประเมินสมรรถภาพการรับกลิ่นยังทำได้ไม่ดีเท่าการมองเห็นหรือการได้ยิน แต่ก็ได้มีการพัฒนาวิธีต่าง ๆ มากมายในการประเมินดังกล่าว เพื่อประเมินว่าผู้ป่วยมีความผิดปกติจริง ตรวจหาผู้ป่วยที่อาจแกล้งทำเพื่อประโยชน์บางอย่าง สามารถช่วยในการวินิจฉัยแยกโรคทางระบบประสาทบางอย่าง ติดตามผลการรักษาในโรคที่มีความผิดปกติดังกล่าว ให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยให้เข้าใจถึงความผิดปกติและปรับตัวได้หากไม่สามารถรักษาได้ รวมทั้งการคิดค่าตอบแทนในกรณีผู้ป่วยมีความผิดปกติที่มีสาเหตุมาจากการทำงานหรืออุบัติเหตุ